

Kunnskapssamarbeid og utdanning som grunnlag for bærekraft og stabilitet

Et innspill til Prosjekt Vendepunkt fra den [nasjonale bærekraftkomiteen for høyere utdanning](#)

Solve Sæbø, leder av komiteen og rektor ved NMBU, Carl Christian Thodesen, prorektor for samfunnsforbedringer og samarbeid ved OsloMet, Sigrunn Eliassen, prorektor for utdanning ved UiB, Bjørn Jamtveit, prorektor ved UiO, Monica Rolfsen, prorektor for samfunnsansvar og formidling ved NTNU, Bente Haug, viserektor for region og samfunn ved UiT, Robert J. Didham, representant for UHR og UNESCO chairholder ved INN og Oscar dos Santos Hellberg-Kvalsvik, internasjonalt ansvarlig i NSO.

Verden står overfor kriser som forsterker hverandre i en stadig mer skjerpet geopolitisk situasjon. Krigen i Ukraina, økt stormaktsrivalisering og vedvarende konflikter i Midtøsten og Sudan bidrar til økt polarisering og ustabilitet som rammer sivilbefolkningen hardt. Samtidig driver klimaendringer og naturtap fram flere og mer alvorlige naturkatastrofer, som tørke, flom og ekstremvær. Dette forverrer humanitære kriser i allerede sårbare samfunn. De områdene som rammes hardest, har ofte bidratt minst til å skape problemene. Konsekvensene er globale. Ustabilitet, klimarisiko og svekket tillit mellom land stopper ikke ved landegrenser, men påvirker også Norges trygghet, velferd og handlingsrom.

Et gjennomgående budskap fra internasjonale og nordiske fagmiljøer på bærekraft er at dagens kriser ikke kan møtes med tilbaketrekning. I en fragmentert verden trengs mer samarbeid og større forståelse for sammenhenger, ikke mindre. Høyere utdanning og forskning er sentrale samfunnsbærere i denne sammenhengen.

Når Norge nå utformer ny bistandspolitikk gjennom Prosjekt Vendepunkt, er dette derfor et avgjørende tidspunkt for å tydeliggjøre hvilken rolle vi som kunnskapsaktører kan spille i arbeidet for bærekraftig utvikling og fredelig sameksistens.

En svekket satsing på globalt kunnskapssamarbeid

Regjeringens forslag til statsbudsjett for 2026 forsterker en utvikling der internasjonalt utdannings- og forskningssamarbeid bygges ned, samtidig som den samlede utdanningsbistanden er kraftig redusert.

Siden 2021 har støtten til utdanning i bistandsbudsjettet falt med 37 prosent, fra rundt 3,8 milliarder kroner til 2,4 i 2025. Disse kuttene på nærmere 1,4 milliarder har først og

fremst rammet øremerket bistand til grunnutdanning, men også høyere utdanning og forskning, områder som bygger langsiktig kapasitet og institusjonell styrke.

Da kvoteordningen, som tidligere støttet opptil 1100 internasjonale studenter årlig, ble avviklet, ble NORPART etablert som et sentralt virkemiddel for forsknings- og utdanningssamarbeid med aktører i det globale sør. Denne ordningen er nå fjernet. Innføringen av studieavgifter for studenter utenfor EU og EØS har samtidig ført til en kraftig nedgang i internasjonale studenter, og det er uklart hva som skjer med stipendordningen NORSTIP, som skulle kompensere for dette da det ikke lyses ut stipend i 2026. NORHED, som er Norges største program innen utdanning og kapasitetsbygging videreføres med en ny utlysning i 2026, men det er foreløpig uklart hvor mange prosjekter som vil bli finansiert gjennom ordningen. Når også bevilgningene til internasjonalisering ut over EU reduseres, sendes et urovekkende signal om at internasjonalt samarbeid og gjensidig kunnskapsutveksling nedprioriteres i en tid der behovet er størst.

Høyere utdanning som grunnlag for bærekraft og stabilitet

Sterke universiteter og høyskoler bidrar til økonomisk utvikling, demokratisk deltakelse og likestilling. De utdanner kompetent arbeidskraft, styrker offentlig forvaltning, legger til rette for innovasjon og gir rom for kritisk tenkning og samfunnsengasjement. Når kunnskapsinstitusjoner bygges og videreutvikles, styrkes dermed samfunnets evne til å håndtere klimaendringer, helsekriser, matsikkerhet og styringsutfordringer.

Dette er viktig i alle land. Også for Norge. Våre største utfordringer er globale, og vår evne til å møte dem forutsetter innsikt i hvordan ulike samfunn forstår risiko, endring og konflikt. Globalt samarbeid innen forskning og høyere utdanning gir tilgang til kunnskap som ikke kan utvikles alene. Det bygger relasjoner, tillit og felles forståelse over tid. Dette er ikke bare et spørsmål om solidaritet, men om nødvendig kunnskapsgrunnlag for ansvarlig politikk.

Kunnskapsinstitusjoner, demokrati og global motstandskraft

Når kunnskapsinstitusjoner svekkes, svekkes også samfunnets evne til å forebygge konflikt, håndtere kriser og stå imot polarisering. I land og regioner der autoritære strømninger vokser og ytringsrommet snevres inn, er universiteter og forskningsinstitusjoner blant de siste og viktigste arenaene for kritisk tenkning, uavhengig kunnskapsutvikling og åpne offentlige samtaler. Internasjonalt samarbeid innen forskning og høyere utdanning fungerer samtidig som en form for kunnskapsdiplomati, som bygger dialog, tillit og varige relasjoner på tvers av politiske og geografiske grenser. Ordninger som *Students og Scholars at Risk*, som beskytter

studenter og forskere under press gjør det mulig å opprettholde faglige fellesskap på tvers av landegrenser, og er derfor mer enn humanitære tiltak. De er investeringer i akademisk frihet, demokratisk kapasitet og langsiktig global stabilitet.

Likeverdige partnerskap i en verden med dype ulikheter

Skal man arbeide med bærekraft, handler det ikke om å eksportere ferdige svar, men om gjensidig kunnskapsutveksling og langsiktig bygging av kompetanse. Kunnskap må utvikles i kontekst, i tett dialog med samfunn som kjenner konsekvensene av kriser mest på kroppen.

Det finnes betydelig ekspertise, innovasjon og erfaringsbasert kunnskap i det globale sør om bærekraft, tilpasning og samfunnsbygging. Å anerkjenne dette er et spørsmål om både faglig kvalitet og global rettferdighet. Partnerskap innen høyere utdanning og forskning må derfor være likeverdige, langsiktige og institusjonsbyggende.

Norges Afrikastrategi er et uttrykk for en politisk erkjennelse av dette. Strategien understreker betydningen av forsknings- og utdanningssamarbeid basert på gjensidighet og langsiktighet, og peker på sterke kunnskapsinstitusjoner som en forutsetning for bærekraftig utvikling. Dette er et viktig og riktig utgangspunkt. Spørsmålet er hvordan disse ambisjonene faktisk følges opp.

Veien videre – Spørsmål til utviklingsministeren

I en verden der Norges trygghet er vevd sammen med global stabilitet henger bærekraft og samfunnssikkerhet tett sammen. Den nasjonale bærekraftkomitéen mener derfor at høyere utdanning og forskning må styrkes som en integrert del av norsk bistandspolitikk. Kunnskap må deles og bygges i fellesskap, gjennom partnerskap som er langsiktige, likeverdige og institusjonsfremmende. Dette er nødvendig dersom Prosjekt Vendepunkt skal bidra til reell, varig utvikling og global sameksistens.

På bakgrunn av dette vil komitéen stille et tydelig spørsmål til utviklingsministeren:

Hvordan vil regjeringen sikre at høyere utdanning og forskning får en styrket og langsiktig rolle i norsk bistandspolitikk, i tråd med ambisjonene om bærekraftig utvikling og global sameksistens, og med tydelig forankring i prinsipper om gjensidige og likeverdige partnerskap?

Den 8. og 9. februar 2027 arrangeres den nasjonale bærekraftkonferansen i Trondheim. Konferansen vil løfte nettopp disse sammenhengene, og se bærekraftsmålene som et helhetlig prosjekt for global sameksistens. Et sentralt spørsmål vil være hvordan kunnskap, politikk og praksis kan kobles tettere gjennom partnerskap som bygger

kapasitet, kompetanse og forståelse på tvers av grenser. Konferansen vil også være en viktig anledning til å følge opp spørsmålet som er stilt her, og til å drøfte hvordan det kan tas videre i arbeidet med å operasjonalisere ambisjonene fra Prosjekt Vendepunkt.